

викорінення сепаратизму. Демократичні держави поважають норми міжнародного права і не ініціюють територіальні прирощення через проведення загарбницької політики. Більш жорсткі режими в державах-іредентистах, навпаки, самі можуть ініціювати експансіоністську політику іредентизму задля надбання нових територій, але не допускають появи відцентрових рухів всередині своєї країни.

У цілому всі політичні режими за умови ефективного розв'язання соціальних проблем і розв'язання соціальних конфліктів за допомогою наявних у них засобів здатні попередити появу відцентрових тенденцій. Тому пошук превентивних заходів для унеможливлення іредентистських настроїв є нагальною потребою сучасності, що вимагає посиленої уваги науковців до вивчення успішного досвіду зарубіжних країн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Yagcioglu D. Irredentism: An Inevitable Tendency of Ethnic Nationalism [Electronic resource] / D. Yagcioglu. – Regime to access : http://www.academia.edu/1029408/IrredentismAn_Inevitable_Tendency_of_Ethnic_Nationalism
2. Коршук Р. Етнополітологія : навч. посібник / Р. Коршук. – К. : Алерта, 2011. – 200 с.
3. Бараш Р. Ирредентизм как категория дискурса и политической практики / Р. Бараш // Вестник Российской нации. – 2012. – №2-3. – С. 151-171.
4. Стенограмма заседания 18 марта 2014 г. Государственная Дума РФ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.duma.gov.ru/systems/law/?name=крым&sort=last_event_date_asc
5. Saideman S.M. Determining the Causes of Irredentism: Logit Analyses of Minorities of Risk Data from the 1980s and 1990s / S.M. Saideman, Y.R. Ayres // The Journal of Politics. – 2000. – Vol. 62, №4. – P. 1126-1144.
6. Лейпхарт А. Со-общественная демократия [Электронный ресурс] / А. Лейпхарт – Режим доступа : http://www.civisbook.ru/files/File/Leiphart_1992-_3.pdf
7. Дівак В. В. Сепаратизм як феномен сучасної політики : політологічні та правові аспекти : автореф. дис... к.політ.н. : спеціальність 23.00.02 – політичні інститути та процеси / Дівак Вікторія Віталіївна ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2010. – 23 с.
8. Политическая конфликтология / учебное пособие ; под ред. С. Ланцова. – СПб.: Питер, 2008. – 319 с. – (Серия „Учебное пособие”).
9. Кримський соціум: лінії поділу та перспективи консолідації. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека і оборона. – 2009. – №5. – С. 2-88.
10. Асланов С. А. Дестабілізація етнополітичної ситуації в Автономній Республіці Крим / С. А. Асланов // Актуальні проблеми політики. – 2014. – Вип. 52. – С. 163-172.

УДК 316.422

Довбня О.М.

Харківський національний аграрний
університет імені В.В. Докучаєва

ДИНАМІКА ПРОТЕСТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Аналізуються потенціал і форми прояву соціального протесту як одного з найбільш важливих аспектів вивчення та прогнозування розвитку суспільства та попередження соціальних конфліктів, виникнення яких є актуальною загрозою в умовах економічної кризи, зростання незадоволення населенням рівнем та якістю життя. Розглядається динаміка протестних настроїв в Україні та готовність значної частини населення брати участь в акціях соціального протесту.

Ключові слова: політичні інститути, економічні інститути потенціал протесту, громадянське суспільство, соціальний конфлікт, громадянська війна.

Довбня Е.Н.

ДИНАМИКА ПРОТЕСТНОГО ПОТЕНЦІАЛА УКРАїнСКОГО ОБЩЕСТВА

Анализируются потенциал и формы проявления социального протеста как одного из наиболее важных аспектов изучения и прогнозирования развития общества и предупреждения социальных конфликтов, возникновение которых является актуальной угрозой в условиях экономического кризиса, роста неудовлетворенности населения уровнем и качеством жизни. Рассматривается динамика протестных настроений в Украине и готовность большей части населения участвовать в акциях социального протеста.

Ключевые слова: *политические институты, экономические институты, потенциал протеста, гражданское общество, социальный конфликт, гражданская война.*

Dovbnya O.

THE DYNAMICS OF PROTEST POTENTIAL OF THE UKRAINIAN SOCIETY

The potential and forms of social protest are analyzed, which is one of the most important aspects of research and forecasting of development of society and prevention of social conflicts. The emergence of the above-mentioned ones represents the actual threat in the conditions of economic crisis, growth of social groups, which are unsatisfied with the level and quality of their lives. The dynamics of protest moods in Ukraine and readiness of the people to participate in social protests are reviewed.

Key words: *society transformation, political institutions, economic institutions, protest potential, civil society, civil initiatives, social conflict, civil war.*

У 2010 р. американські економісти Дж. Робінсон і Д. Аджемоглу опублікували дослідження під назвою „Чому нації занепадають: походження влади, багатства та бідності”. Напрямок розвитку спільнот, стверджують учені, визначається типом політичних і економічних інститутів, що формують стимули та мотивацію поведінки людей. Інститути створюються або трансформуються на „історичних перехрестях”, тобто в моменти, коли через ті чи інші причини починає відчинятися „вікно можливостей” для їхньої зміни. Ці інститути формують позитивні або негативні стимули у громадян, котрі є двигуном суспільства, тобто спонукають його членів до певних дій. Стимули спонукають працювати чесно або ж нечесно, боротися або уникати боротьби, створювати за допомогою праці власне благополуччя та успіх або бігти від пригноблення та зубожіння в інші країни [1, с.5].

Але будь-яка країна – це результат творчості того народу, який у ній живе. Створення інститутів – результат громадських ініціатив як форми локальної, найчастіше обмеженої цілями і часом діяльності, спонтанної колективної самоорганізації громадян для взаємодопомоги або захисту своїх інтересів від політичних та економічних рішень влади та адміністрації, що прямо зачіпають буття громади. Особливо велике значення громадських ініціатив на поворотних моментах історії суспільств.

Життя підтвердило неможливість демократичного й сталого розвитку суспільства поза конструкцією „громадянського суспільства”, яке є природним продовженням життєвих позицій і устремлінь індивідів. Звичайно, воно саме по собі не є природною потребою цих індивідів, проте найбільш соціально активні з них шукають і досягають конструювання набору умов і механізмів реалізації своїх інтересів, що зрештою є складовими типу організації суспільного буття за назвою „громадянське суспільство”. Недооцінка громадянського суспільства у становленні політичних інститутів під час їхньої модернізації небезпечна. Саме політичні та економічні інститути здатні довести суспільство як до процвітання, так і до занепаду. Як відомо, вони поділяються на відкриті (inclusive) і закриті (extractive). Перші виникають у країнах, де формуванню нових інститутів передувало хоча б який-небудь розвиток громадянського суспільства, а другі – в умовах його відсутності.

Відкритими є економічні інститути, що забезпечують недискримінаційний контроль над доступом до ресурсів і їхнім розподілом, чесну конкуренцію, розмаїття приватних і колективних форм власності. Те саме стосується політичних інститутів: відкритими є такі, де суспільство вільно обирає та контролює владу, де наявним є постійний діалог „влада – суспільство”, де кожний, у кого є активна громадянська позиція, має

практичну можливість бути обраним у законодавчі органи влади задля змін суспільних інститутів в інтересах виборців.

Відкриті інститути – не „бутафорська демократія”. Проводити вибори навіть за участі кількох партій ще не означає наявності відкритих політичних інститутів. У багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, з формальними ознаками демократії реальну владу мають лише кілька сотень осіб, які й сформували декілька партій „під хазяїна”, тобто вони не мають постійного електорату й не еволюціонують. Рекламуючи своїх „хазяїв”, ці партії, що є по суті передвиборчими штабами, по черзі змінюють одна одну у владних коридорах, залишаючи таким чином більшість населення без будь-якого політичного впливу.

Те саме стосується і економічних інститутів. Декларування їх ринковими не робить їх відкритими. Є багато способів обмежити конкуренцію і доступ до ресурсів, щоби забезпечити багатство кільком сотням можновладців.

Закриті політичні інститути дозволяють їхнім керівникам трансформувати політичну владу в економічні блага і навпаки. При цьому способи трансформації можуть бути найрізноманітнішими – від надання преференцій „наближеним особам” до банального грабунку.

На жаль, за весь час незалежності України не було зроблено нічого для появи відкритих політичних і економічних інститутів. Як відзначав І.-В.Гете „Свобідним є перший крок, та ми раби другого” [див.: 2, с.328]. Саме без громадянського суспільства з утриманськими настроями населення України розпочинало розбудовувати свою незалежну державу. Але без державності немає й нації. Було на той час населення, але не було ще нації. Реалії та динаміка соціополітичного розвитку в кінці 1990-х років свідчать про те, що „середній” українець аж ніяк не відзначався особливими намаганнями набути статусу суб’єкта здійснюваних у країні змін. Численні емпіричні дослідження того часу підтверджують, що він обрав для себе роль стороннього спостерігача інституціональних і економічних трансформацій, ініційованих вузьким колом старих політичних і ділових еліт, а також представниками народженої нової еліти. Тоді „середній” українець, не будучи активним суб’єктом різних соціополітичних змін, віддав перевагу свого роду „громадянській сплячці”. Проте, як відзначав Б. Шоу, „демократія не може стати

вище за рівень того людського матеріалу, який складають її виборці” [див.: 3, с.3]. Саме тому ми спостерігаємо сьогодні: 1) відчуження більшості суспільства від влади за всебічної залежності від неї; свавільне, безконтрольне здійснення державною владою своїх повноважень; повну корупційність управління апарату; 2) закритість для суспільства процесів формування й функціонування владних структур; домінування принципів фаворитизму в кадровій політиці; 3) тіньовий розподіл і перерозподіл колишньої так званої загальнонародної („соціалістичної”) власності за панування на всіх рівнях владної ієрархії патрон-клієнтних відносин. Нова хазяйська еліта нічого практично не зробила для розвитку економіки незалежної України. Наша індустрія, сільське господарство, система життєзабезпечення все ще тримається на технічній базі радянського часу, яка вже вичерпала свій ресурс. Після 24 років незалежності економічний потенціал України з переходом на ринкові рейки не може й досі досягти рівня хоча б 1991 року. Принадні гасла свободи, демократії, визволення від колоніалізму насправді полегшили доступ до благ капіталізму лише для півсотні олігархів, які в заволоділи половиною ВВП країни; 4) непрозорі форми узгодження й прийняття правлячою елітою за підтримки з боку певних груп впливу важливих рішень; зрощування бізнесу, в тому числі тіньового, з владою і, як наслідок, – виникнення олігархічних кланів, які головують і в економічному, і в політичному процесі; 5) непевність і непередбачуваність зовнішньополітичної орієнтації правлячої верхівки, її нездатність визначити комплекс національних інтересів з урахуванням геополітичного становища. Крим і Донбас – невідповідність. Прагнути унітарності з жорсткою централізацією влади в країні зі значним регіональним розмаїттям небезпечно. Різні течії етноцентризму (включаючи різновиди націоналізму та крайнього шовінізму) перетворюються на особливі форми подолання комплексу меншовартості; 6) відсутність системи реального захисту офіційно декларованих прав людини з боку політичних інститутів; ігнорування прав в свободі особистості; фактична підконтрольність судової влади олігархічним кланам.

Показовим є те, що в Україні демократичні процедури виборчого процесу діють досить ефективно, однак, з точки зору інтересів передовсім правлячих еліт, а не

суспільства. Зокрема останні президентські вибори використовувались корпоративними групами з метою своєї легітимації та укріплення позицій. Сьогодні фрагментація українського політичного класу, що виявляється у „війні олігархів”, нездатність жодній з олігархічних груп взяти гору над іншими на всьому національному просторі – причина його відносно слабкості.

Владні еліти України намагались отримати підтримку електорату різних регіонів, спираючись при цьому не на декларовану єдність, а акцентуючи саме на протиставленні регіонів („Схід – Захід”, „Львів – Донецьк”), хоча вони заради загальнонаціональної єдності мали наголошувати на спільних історичних, культурних та інших факторах. Безперечним є факт того, що під час Другої світової війни частина українців опинилася по різні боки фронтів, та й після війни по-різному бачили своє майбутнє. Але це не є винятковим явищем і для інших європейських країн (можна навести такі приклади з історії Франції, Польщі, Італії та ін.).

Розбудувати єдину незалежну Україну від самого початку слід було з урахуванням її соціокультурного розмаїття, але постійно маючи на увазі те що єднає і в історії і в майбутньому. Замість цього керманічі держави поглиблювали регіональні відмінності заради перемоги у виборчих змаганнях, не бажаючи помічати, що лінії розколу перетворюються на прірву, в якій може зникнути спільне майбутнє. Не можна було не звертати увагу на той факт, що Україна ввійшла у трансформаційний процес із зруйнованими закритими радянськими політичними й економічними інститутами, з досвідом закритих політичних інститутів, що формувались і діяли протягом 300-літнього російського опанування у Східній і Центральній Україні (періоди відкритості припадали лише на другу половину 20-х років ХХ ст.). З іншого боку, лише п'ятдесят років діяльності закритих радянських інститутів у Західній Україні, яка до того досить довго користувалася відносно високим рівнем відкритих економічних і деяких політичних інститутів Австрії та Польщі.

Протягом 1990-х років після здобуття незалежності не відбулося бажаної заміни радянських закритих інститутів на відкриті, натомість розпочалася їхня повільна поверхнева трансформація, що частково пояснюється свідомим гальмуванням з боку очільників цих інститутів.

Олігархічна система розподілу ринку, „відкатні” принципи сучасної української економічної моделі, що надає мало шансів досягти успіху без корупційної складової – яскравий прояв закритих економічних інститутів.

Населення України заплатило дорогу ціну за пасивність у перші роки розбудови держави: на сьогодні маємо вражаючі ознаки деіндустріалізації та різке зменшення конституційно задекларованих соціальних гарантій населення. Про збільшення утричі розриву між бідним и та багатими свідчать дані Інституту соціології НАНУ: якщо у 1990 р. співвідношення доходів 10 % найбагатших і 10 % найбідніших українців становило 12:1, у 2002 – 30:1, то у 2010 р. – 40:1 [4]. Це у свою чергу живить такі настрої у суспільстві, як зневіра у майбутнє, втрати смислу життя, відчай тощо.

У міру збільшення розшарування населення за часи незалежності зростає потенціал і міняються форми соціального протесту. Представники влади спочатку сприймали його прояви як показник небажаної громадянської активності, що загрожує стабільності суспільства. Перший президент України Л. Кравчук неодноразово підкреслював, що на відміну від Росії, Кавказу, Придністров'я, республік Азії, в Україні перетворювальні процеси відбуваються мирним шляхом.

За умови відриву народних представників від свого електорату керівництво країни не звертало належної уваги на: 1) високий рівень незадоволеності населення соціально-економічними умовами життя; 2) підвищення рівня недовіри до владних структур; 3) низький рівень участі у різних формах суспільно-політичного життя (членство в партіях, рухах, асоціаціях тощо); 4) низький рівень ефективності політичних інститутів, неможливість пересічної людини здійснювати вплив на процес прийняття політичних рішень тощо. Усе це неминуче збільшувало протестний потенціал в країні.

Оцінюючи сучасну суспільну ситуацію за такими показниками, слід відзначити, що більшість громадян України незадоволена своїм становищем, не довіряє державним структурам і політичним інститутам. Про це свідчать дані опитування, проведеного під егідою ООН. У дослідженні World Happiness Report вчені порівнювали такі критерії, як ВВП на душу населення, передбачувана тривалість життя, система соціальної допомоги та сприйняття корупції. Україна посіла лише 111-те місце, випередивши за

цими показниками із колишніх союзних республік лише Грузію та Вірменію [5].

В умовах масової недовіри до держави роль рушійної сили реформ могли б виконувати інститути громадянського суспільства. Однак основні політичні інститути громадянського суспільства розвиваються вкрай повільно й непослідовно, особливо це стосується правозахисного руху. Так, значне й непродумане підвищення комунальних тарифів без урахування сплатоспроможності населення (особливо пенсіонерів), навіть за умови передбачуваних субсидій (а вже відомо що їх отримують далеко не всі з тих, хто їх потребує) поставило перетворило більшість населення фактично на злиднів. І тут голосу правозахисників не чути. Не важко передбачити реакцію й рівень електоральної активності цієї частини населення, тим більше, що останніми роками помітно знизилась підтримка ним вітчизняних суспільно-політичних організацій, а відтак і зникає надія на встановлення громадянського контролю над діяльністю державно-політичних структур. Таким чином, нерозвиненість громадянського суспільства і відсутність діалогу „влада – суспільство” напряму пов’язані з низьким рівнем політичної ефективності, коли громадяни переконані, що нічого не зможуть зробити, якщо центральна й місцева влада нехтуватимуть їхні права й інтереси.

Відсутність легальних можливостей висловлення свого невдоволення уможливило появу двох форм соціального протесту. Перша форма – індивідуальна. Відсутність стимулів для економічної діяльності, вимушена еміграція, тіньовий сектор як спосіб соціально-економічної реалізації. Причому це не лише еміграція (переважно у країни з відкритими інститутами) соціально активної молоді, а й відтік за кордон вітчизняного й іноземного капіталу. При цьому найбільше постраждали фінансисти, ІТ-компанії. Навіть деякі вітчизняні компанії переводять свої капітали й виробництво у сусідню Польщу. І це незважаючи на наявність клієнтів і замовлень. Пояснюється це тим фактом, що „головний офіс” (у Канаді, США чи то Великобританії) вирішує недоцільним утримувати філію в країні, де йдуть бойові дії й спостерігається загальне звуження ринку. На думку експертів, малий і середній бізнес України розглядає Польщу як транзитний пункт на шляху до країн Європи та Північної Америки, оскільки загальна вітчизняна економічна ситуація надто невтішна: за підсумками 2014 р. ВВП

на душу населення (у доларах) становило 9% від середнього рівня країн ЄС. За таким показником Україна увійде до клубу найбідніших держав, економіка яких розвивається за рахунок природних ресурсів та низькокваліфікованої робочої сили. А це ж Африка [6].

У 2015 р. ряд іноземних компаній виводить свій бізнес у Польщу, Угорщину, Болгарію. На Міжнародній „донорській” конференції на підтримку України 28 квітня 2015 р. інвестори у черговий раз вислухали запевнення, що країна рухається у правильному напрямку, але грошей не дали.

Другою формою соціального протесту є масові насильницькі види впливу на політику влади. Це теж реакція на глухість уряду до потреб народу.

Майдан 2004 р. був для уряду першим сигналом концентрації сил народного протесту проти погіршення умов життя. Хоча він пройшов досить мирно, відсоток громадян, які визнають необхідність активних протестів зріс з 22,7 (1992 р.) до 34,1, водночас кількість тих, хто виступав за збереження миру за будь-яку ціну зменшилась з 44,6% до 25,7%. [7].

Період між двома Майданами (під час правління обох Вікторів) не виправив ситуацію, бідних в країні (особливо за два роки правління Януковича) стало вдвічі більше, криза суспільства як цілісності не була подолана. Натомість олігархи від Партії регіонів щорічно втричі збільшували свої статки [8]. Рівень довіри простих українців до державних і політичних інститутів упав до історичного мінімуму, що у свою чергу радикалізувало суспільні настрої, чим і скористалися певні фінансово-політичні групи під час Євромайдану 2013-2014 р. Однак і після цього Майдану нові керівники за рік не виправдали сподівань народу на нове „європейське майбутнє”: не проведено жодної реформи на користь народу, зменшилась територія країни та кількість населення, загострилась проблема біженців, інфляція гривні на тлі „заморожених” зарплат і соціальних виплат. Значна частина населення опинилася не тільки за міжнародну межу бідності (рівень доходу – 2 долара на день), а й за межу злиднів (1 долар на день) [9].

Утім євроінтеграційна модель розвитку і на сьогодні є єдиною, здатною розірвати зачароване коло, в якому опинилася політико-економічна система України після 1991 р. Саме її закриті інститути постійно підживлюють потенціал політичної

нестабільності та напруги у суспільстві. Концентрація економічних, політичних, символічних ресурсів у руках купки можновладців призводить до активізації зусиль конкуруючих центрів з метою отримання повного контролю над цими інститутами заради власних корисних інтересів або ж для зміни напрямку розвитку всього суспільства. І форми цієї боротьби конкурентів часто-густо виходять за межі цивілізованості. Отже, така ситуація не могла не позначитись і на кривавих подіях кінця 2013 р. Так, В. Филипчук ще у вересні 2013 р. попереджав: „За відсутності прогресу в реформах і збереженні нинішньої закритості інститутів внутрішній соціальний вибух або будь-яке інше тектонічне потрясіння може вдарити по нашим найслабшим швам – Криму, осі Схід-Захід” [1].

Ключовим фактором розв’язання зазначеної проблеми стає підвищення рівня децентралізації, оскільки за наявності значних регіональних відмінностей приховані конфлікти загострюючись нерідко набувають сепаратистських форм. На жаль, „нові” політики і сьогодні не враховують світовий і вітчизняний досвід і приймаючи закони, знову наражають усе суспільство на небезпеку посилення розколу замість його консолідації. А це вже небезпека втрати державності як такої.

По-перше, це стосується мовно-культурної політики. Україна – багатонаціональна держава, де близько 4/5 складають українці, 1/5 росіяни, решта – інші національні групи. Зазначимо, що у таких поліетнічних державах, як Канада, США, Швейцарія та ін. головним пріоритетом є збереження мовно-етнічних відмінностей, задоволення мовно-культурних потреб національних меншин і іммігрантів. Політика мультикультуралізму доповнюється формуванням у межах всього суспільства політичної нації. Безумовно, єдиною державною мовою в Україні має бути український, але за умови поваги інших мов і надання прав для їхнього розвитку. До речі, у більшості країн світу при проведенні виборів є обов’язковий освітній ценз – знання державної мови.

По-друге, при прийнятті чотирьох законів про декомунізацію були порушені міжнародні норми, зокрема Європейська конвенція з прав людини. Реакцією на це у квітні 2015 р. був лист на ім’я Президента України та спікера Верховної ради від понад шістдесяті учених і експертів Європи, США, Канади з проханням не робити ці закони чинними, оскільки щодо них є низка

питань відносно дотримання Україною принципів Ради Європи, ОБСЄ та інших домовленостей, ратифікованих Україною після здобуття незалежності в 1991 р. І не в останню чергу „ці закони посилять позиції тих, хто хоче послабити й розділити Україну” – говорить у листі [10].

По-третє, прийняття закону про особливий статус Донбасу є дуже небезпечним у країні з явними регіональними відмінностями. Хоча „особливий статус” має репресивний характер і надає деякі переваги лише владі окремих районів і населених пунктів Донбасу (після виборів згідно з Конституцією України), виникає загроза того, що таким законом захочуть скористатися амбіційні політики інших регіонів України (приміром, Буковини, Закарпаття тощо)? Так, у Закарпатті скориставшись спрощеною процедурою надання громадянства, близько 94 тисяч жителів стали угорцями [11]. Свого часу автономія Криму зводилася до „особливого статусу” без урахування інтересів кримськотатарського народу, який за час перебування Криму в Україні так і не отримав статусу корінного народу. Особливої уваги потребував і місто-герой Севастополь, де росіян и складали 71,6% населення, а більшість офіцерів України ВМФ України та Росії отримували освіту в одних і тих самих навчальних закладах. Порушувались і порушуються положення Європейської Хартії місцевого самоврядування (1985 р.), а саме положення про взаємодію органів державної влади й місцевого самоврядування, що передбачало широке використання громадянської ініціативи. Сьогоднішня реорганізація місцевого самоврядування, на жаль, продовжує розглядати його як продовження державної влади, місцеві бюджети при цьому не збільшують, а клопоту додається. Зрозуміло, що за таких умов не йдеться про самостійність регіонів, а відтак і порушуються демократичні права громадян на участь в управлінні суспільними справами, на реалізацію громадянських ініціатив.

Закон про особливий статус є помилкою ще з точки зору легітимації нових кордонів з Росією, та може викликати аналогічну ланцюгову реакцію в інших регіонах. Чим це може закінчитися в країні зі слабкою економікою, політичною нестабільністю, наявністю бойових дій на Сході України, величезним копиченням протестного потенціалу (а це вже загроза громадянської війни), можна легко передбачити, згадавши історичний досвід. Громадянська війна може

завершитись установленням жорсткої диктатури. В Англії, наприклад, після громадянської війни 1640-1653 років була встановлена диктатура О. Кромвеля, і, як говорив У. Черчіль, знадобилося сто десять років для стабілізації ситуації в країні [12], а після Великої Французької революції і громадянської війни виникла диктатура Наполеона Бонапарта. Іншими словами, всі революції, громадянські війни завершуються, як правило, авторитаризмом, диктатурою або реставрацією. У громадянських війнах немає переможця, вони послаблюють країну, перетворюючи її на легку здобич зацікавлених в цьому зовнішніх сил.

На нашу думку, енергію протестного потенціалу, викликаного багатьма причинами, про йшлося вище, можна й необхідно, по-перше, виваженою державною соціально-економічною, інформаційною політикою перетворювати на потенціал консолідації українського суспільства, шукаючи точки перетину тих регіональних відмінностей, що можна читати не інакше як розмаїття і на передумова розколу; по-друге, не просто декларувати, а на практиці проводити реформи, які були однозначно „прочитані” населенням як турбота влади про них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Филипчук В. Какое будущее ждет Украину / В. Филипчук // Зеркало недели. – 2013. – 7 сентября. – С.5.
2. Ашукин Н.С. Крылатые слова: Литературные цитаты. Образные выражения / Н.С. Ашукин, М.Г. Ашукин. – 4-е изд., доп. – М.: Худож. лит., 1988. – 528 с.
3. Питя И. Бернард Шоу: „Здоровая нация также не замечает своей национальности, как здоровый человек – позвоночника” / И. Питя // Время. – 2006. – 27 июля. – С.3.
4. Зеленина Е. Жизнь на вулкане, или как меняются богатство и бедность / Е. Зеленина // Время. – 2014. – 6 ноября. – С.3.
5. Время – 2015. – 25 апреля. – С.5.
6. Гор Артур. Антикризисные рецепты для нашей страны /А.Гор // Сегодня. – 2015. – 27 апреля. – С.4.
7. Социализм contra капитализм. Данные социологии // 2000. – 2013. – 31 мая. – С. Ф 3.
8. Щерба С. Власть не имеет права издеваться над народом / С. Щерба // Время. – 2012. – 13 апреля. – С.2.
9. Ряполов К. Бои с бедностью / К. Ряполов // Сегодня. – 2015. – 26 января. – С.10.
10. Зеленина Е. Декоммунизация : общество „на качелях” / Е. Зеленина // Время. – 2015. – 30 апреля. – С.2.
11. Вести. – 2015. – 2 марта. – С.5.
12. Барг М. Великая английская революция в портретах ее деятелей /М.А. Барг. – М. : Мысль, 1991. – 397 с.

УДК 353.8:321.013

Панченко Т.В.

Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВИЙ СТАТУС ТЕРИТОРІЙ ЯК ФАКТОР ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ: МОЖЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЛЯ ТЕРИТОРІЙ ДОНБАСУ

Досліджуються особливості вживання поняття „території з особливим статусом” у сучасній науці та практиці та доводиться доцільність використання відповідної категорії у випадках, коли йдеться про певні форми владних відносин між центром і регіоном, націлені на попередження та врегулюванні конфліктів. На основі вивчення довіду окремих країн та громадської думки населення України здійснюється оцінка перспектив встановлення „особливого статусу” для територій Донбасу.

Ключові слова: територія з особливим статусом, автономія, конфлікт в Україні, Донбас